

مشارکت نهایی

محمدرضا مهماندوست

www.ketab.ir

سرشناسه	مهماندوست، محمدرضا، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	مشارکت نهایی محمدرضا مهماندوست.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات روان شناسی و هنر، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۶۰ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۷۷۲-۹۵-۱
وضعیت فهرست نویسی	فدپا
موضوع	عنوان خبری -- ایران
موضوع	محلله‌های خبری -- ایران
موضوع	مشارکت اجتماعی -- ایران
رده بندی کنگره	۱۳۹۲ ۹۰۹ الف/۱۳۷ HT
رده بندی دیویی	۶۶/۳۰۷
شماره کتابشناسی ملی	۲۰۸۷۲۱۲

روانشناسی محمدرضا مهماندوست

مشارکت نهایی

نویسنده: محمدرضا مهماندوست
 ناشر: انتشارات روان شناسی و هنر
 طراح جلد و صفحه آرا: شیما مومنی
 لیتوگرافی، چاپ و صحافی: آرمانسا
 نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۲ تیراز: ۱۰۰۰ قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۷۲-۹۵-۱

ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۷۲-۹۵-۱

تمامی حقوق برای مؤلف محفوظ است

انتشارات روان شناسی و هنر: تلفکس: ۶۶۹۷۶۲۴۲

صندوق پستی: ۱۳۱۴۵-۱۷۳۴

مشارکت با ساکنان محله های فرودست شهری

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۹	۱- مفهوم مشارکت و طبقه بندی الگوهای آن
۱۴	۲- جامعه شناسی مشارکت و مدیریت تعارضات در بهسازی نواحی نابسامان شهری
	۱-۱- تعریف و شناسایی انگیزه ها، منافع و اهداف
	۲-۲- شناسایی ذینفعان
	۳-۲- یافتن تعارضات میان منافع قشرهای گوناگون
	۴-۲- شیوه های حل تعارضات
	۳- ضرورت درگیر کردن ساکنان محله های نابسامان و محدودیت های مشارکت آنان در امر بهسازی این محلات
۲۲	۴- مشورت با جامعه محلی
۲۸	۵- نمایندگی جامعه محلی
۳۰	۶- توسعه جامعه محلی
۳۲	۷- تجارب جهانی و مصوبات کنفرانسهایی بین المللی در زمینه مشارکت جوامع محلی
۳۳	۸- بسترهای قانونی مشارکت در ایران و توانمندسازی جامعه محلی
	۱-۸- بسترهای قانونی مشارکت
	۲-۸- شرکت مادر-تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران
	۱-۲-۸- راهبردها و خطی مشی ها
	۲-۲-۸- شرح خدمات
	۳-۸- سازمان نوسازی شهرداری تهران
	۱-۳-۸- راه اندازی دفتر محلی مشاور نوسازی محله
	۲-۳-۸- بستر سازی برای مشارکت ساکنان و گروههای ذی نفع
	۳-۳-۸- برنامه ریزی مشارکتی
	۴-۸- انجمن های شورایی وابسته به شوراهای شهر
	۵-۸- نارسائیها و خلاء های قانونی
۴۵	۹- توانمندسازی جامعه محلی

- ۹-۱- توانمندسازی مالی ساکنان محلات نابسامان
- ۹-۲- آموزش حین کار
- ۹-۳- آگاه سازی و اطلاع رسانی مداوم به جامعه محلی
- ۹-۴- بسترسازی و ایجاد شرایط مناسب بهسازی و نوسازی نواحی نابسامان
- ۹-۴-۱- مدیریت امر بهسازی و نوسازی در سطح محلات و شکل گیری دفاتر خدماتی غیر دولتی و مردمی
- ۹-۴-۲- شکل گیری مدیریت واحد در محدوده ی طرح های نوسازی
- ۹-۴-۳- به کارگیری ابزارهای تشویقی و برانگیزاننده مشارکت
- جمع بندی ۵۲
- منابع و مآخذ ۵۸

مقدمه

بررسی و ارزیابی موفقیت برنامه‌های موجود در زمینه بهسازی نواحی نابسامان شهری عمدتاً حاکی از عدم کامیابی کامل این برنامه‌ها در دستیابی به اهدافشان است. شاید از جمله دلایل این امر، فقدان جامعیت لازم در مطالعات و کم‌رنگ بودن نقش مباحثات اجتماعی در برنامه‌های مذکور و بخصوص عدم توجه کافی و جدی این برنامه‌ها به نقش مردم و مشارکت آنان در روند برنامه ریزی و اجرای برنامه‌های بهسازی و توسعه شهری در این نواحی باشد.

با وجود گذشت حدود سه دهه از توجه به نقش مهم مشارکت محلی در توسعه‌ی شهری درجهان، نظام مشارکت محلی در توسعه‌ی شهری ایران همچنان نظامی غیر مردمی، ایستا و غیر منعطف است. به رغم توجه به نقش و سهم مشارکت در سالهای اخیر، این نقش از مرز توسعه‌های جدید و آن هم در حد مشارکت مالی در بخش تعاونی‌های مسکن فراتر نرفته است. این تعاونی‌ها نیز به اقتضای ماهیت سوداگرانه خود کیفیت را فدای کمیت کرده‌اند. از طرف دیگر اگرچه شکل‌گیری شوراهای اسلامی شهرها به عنوان محملی برای اعمال نظر مردم در نظام شهرسازی و شهرداری، در اصلاح روابط بین مردم و نظام مدیریت شهری روزنه امیدی تلقی می‌شوند، اما تأمل در عملکرد این نهادها

حکایت از نارسایی حدود اختیارات و قالبهای اجرایی و قانونی آنها دارد. تبعات منفی این فرایند، روند فرسودگی نواحی نابسامان شهری را به شکل مضاعفی سرعت بخشیده و موجب فاصله گرفتن از الگوهای نوین بهسازی و بازسازی این نواحی می‌شود.

واقعیت آن است که در جوامع معاصر در عرصه های گوناگون فعالیت اجتماعی، مشارکت ذینفعان نوعی رُست دمکراتیک نیست، بلکه از ضرورت های انجام کاراست. بدون مشارکت ذینفعان معمولا کار به سرانجام نمی‌رسد و هزینه های انجام کار به صورت غیرمشارکتی، بخصوص در عرصه های نوسازی و بهسازی شهری حدود ۲۰ درصد گران تر تمام می‌شود، محصول کار نیز غالبا باب طبع مصرف کنندگان نیست.

هدف این مطالعه شناخت عوامل برانگیزاننده مشارکت جوامع محلی و ارائه راه حلها و روشهایی در جهت مشارکت واقعی و هرچه بیشتر شهروندان در اداره امور شهر و به خصوص بهسازی و بازسازی محلات نابسامان شهری است. به همین دلیل مطالعه حاضر به بررسی مفهوم مشارکت و جامعه شناسی آن در رفتارهای اجتماعی با تاکید بر مشارکت در بهسازی و بازسازی نواحی نابسامان شهری می‌پردازد. در این گزارش، نخست شناسایی ذی‌نفعان و تعارضی که در جریان مشارکت میان منافع آنان بروز می‌کند مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس تجربیات جهانی و مصوبات کنفرانسهای بین‌المللی در زمینه مشارکت و نیز بسترهای قانونی مشارکت در ایران بررسی می‌شود. همچنین، جنبه های مختلف توانمندسازی جوامع محلی در زمینه مشارکت از دیگر بخش های این گزارش است.

۱- مفهوم مشارکت و طبقه‌بندی الگوهای آن

واژه مشارکت (Participation) از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظوری خاص می‌باشد. تاریخ حیات انسان نیز تاریخ همکاری و ستیز است. زمانی که نخستین بار انسان دریافت که می‌تواند با تجمع توان خود با دیگری بر آن دیگری فائق آید مشارکت زاده شد.

مؤسسه تحقیقاتی "ملل متحد برای توسعه اجتماعی" مشارکت را کوشش‌های سازمان‌یافته برای افزایش کنترل بر منابع و نهادهای نظم‌دهنده در شرایط اجتماعی معین از سوی برخی گروه‌ها و جنبش‌هایی تعریف می‌کند که تا کنون از حیطه اعمال چنین کنترلی محروم و مستثنی بوده‌اند.^۱ در معنایی دیگر، آرنشتاین مشارکت را فرایند سهم‌شدن مردم در قدرت، جهت تأثیرگذاری بر رفتار دولت می‌داند. از نظر وی مشارکت، توزیع مجدد قدرت است که در سطوح مختلف اتفاق می‌افتد. آرنشتاین ۸ سطح مشارکت شهروندان را بر روی نردبانی موسوم به "نردبان مشارکت آرنشتاین" از یکدیگر تفکیک می‌کند. پله‌های این نردبان از بالا به پایین به شرح زیر است:

- ۱- کنترل شهروندی
- ۲- قدرت تفویض شده
- ۳- شراکت
- ۴- تسکین بخشیدن
- ۵- مشاوره
- ۶- اطلاع‌رسانی
- ۷- درمان
- ۸- دستکاری و ظاهر فریبی

^۱ غفاری، ۱۳۸۵، ص ۲۷

بر اساس این نردبان پایین ترین سطح مشارکت، مشارکت مبتنی بر دستکاری و ظاهر فریبی است و بالاترین سطح مشارکت، سطح کنترل شهروندی است که بر اساس آن جامعه موضوع مشارکت را طراحی، برنامه ریزی و اجرا می کند.^۲

برخی صاحب نظران مدیریت نیز تعریف زیر را برای مشارکت ارائه کرده اند: "مشارکت درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت های گروهی است که آنان را بر می انگیزد تا برای دستیابی به هدفهای گروهی یکدیگر را یاری دهند و در مسئولیت کار شریک شوند."^۳ بر این اساس می توان سه مفهوم عمده در مشارکت را بازشناخت و با استفاده از آنها کنش مشارکتی را تبیین کرد.

- درگیری ذهنی و عاطفی

در مرتبه نخست و شاید بیش از هر چیز دیگر، مشارکت به معنای درگیری ذهنی و عاطفی است و تنها به کوششهای ذهنی محدود نمی شود. در مشارکت خود شخص نیز درگیر است و تنها مهارت و توانایی های وی و یا امکانات فراهم شده توسط او درگیر نیست. این درگیری روانشناختی است، نه جسمانی. انسانی که مشارکت می کند، "خود- درگیر" است نه "کار- درگیر". اگر انسان احساس کند به صورت واقعی در حرکت های کالبدی مشارکت داده شده است، به خود درگیری دست می یابد.

- انگیزش برای یاری دادن

شخص در مشارکت این فرصت را می یابد که از قابلیت ها، ابتکارات و آفرینندگی خود برای دستیابی به هدف های گروهی استفاده کند. از این رو مشارکت با موافقت فرق دارد. در موافقت، موافقت کننده یاری ویژه ای نمی کند، بلکه تنها آنچه را که پیش رویش می گذارند تصویب می کند. مشارکت

^۲ مدنی، ۱۳۸۶

^۳ طوسی، محمد علی، ۱۳۷۰، ص ۵۴